

6.4

Nina Dumrukcić/Sophie Du Bois/Beatrix Busse

Jezične ideologije i jezična kritika u engleskom

Prijevod teksta: Iva Petrak

Sažetak. Jezična ideologija odnosi se na skup ideja i uvjerenja o upotrebi jezika, njegovim govornicima te diskurzivnim praksama u jezičnim zajednicama. Ova ideologija podrazumijeva određeni stupanj dosljednosti u jeziku i njegovim standardiziranim normama te interpretira svako odstupanje od tih normi kao 'manje idealno' (usp. osnovni članak ovog sveska). U ovom članku opisujemo kako se 'idealna' upotreba engleskog jezika mijenjala kroz vrijeme te dajemo pregled društveno-kulturnih događaja koji su kroz povijest utjecali na te promjene, stavljajući pritom osobit naglasak na izgovor. U članku istražujemo nastanak gotovo imaginarnog koncepta govornog standarda u (britanskom) engleskom jeziku te razmatramo kako je standard pod nazivom *Received Pronunciation* (RP) oblikovan po modelu koji je bio pod utjecajem društvene klase, regionalne raspodjele i razine obrazovanja. Dominacija ovog standarda dodatno je utvrđena kada ga je 1922. godine usvojio *British Broadcasting Corporation* (BBC), nakon čega on postaje poznat pod nazivom *BBC-English*. Razlog za usvajanje ove varijante je njezina neutralna jezična upotreba koja je bila lako razumljiva široj publici. Promjene u društvenim klasama, hegemonija jezika kao i napreci u tehnologiji doprinose prihvaćanju novih varijeteta engleskog i smanjivanju negativnih stavova prema manje poznatim naglascima i dijalektima kao i nestandardnoj jezičnoj upotrebi, posebice u suvremenoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama.

Ključne riječi

ideologija, *Received Pronunciation*, jezična čistoća, diskriminacija, varijeteti engleskog, izvorni govornik

Općenito

Iako nikada dva govornika ne zvuče potpuno isto, postoje određene značajke koje se povezuju s 'ispravnom' ili 'idealnom' upotrebom jezika, bez obzira na to koliko često se koriste u jezičnoj zajednici. Lippi-Green (1997: 64; prijevod I.P.)¹ definira jezičnu ideologiju kao "pristranost prema apstraktnom, idealiziranom homogenom jeziku koji se nameće i održava od strane dominantnih institucija, a temelji se na modelu pisanog jezika izvedenog iz govornog jezika više srednje klase". To gotovo izravno proturječi samoj prirodi jezika i činjenici da postoji stupanj varijacije čak i unutar standardnih jezika kao što su engleski, njemački ili španjolski. Ovakav idealiziran pristup prikazuje jezik kao rigidan skup pravila kojih se ljudi moraju pridržavati kako bi učinkovito i ispravno komunicirali. Ovaj skup pravila je, međutim, oblikovan prema određenoj skupini govornika koji pripadaju određenoj društvenoj klasi, etničkoj skupini, ili su određenog kulturnog podrijetla te ih pripadnici drugih jezičnih zajednica doživljavaju kao predstavnike ovog standarda. Jedna od najdominantnijih jezičnih ideologija je:

[...] uvjerenje da jezik ima određene, lako prepoznatljive oblike s jasnim razgraničenjem između 'standardnih' i 'nestandardnih'. 'Standardizirani oblik' formiraju moćne društvene skupine koje se povezuju s tim oblikom (one mogu biti primjerice zapadne, pismene, 'bijeće', muške, srednjeg višeg staleža itd.) te upravljaju pristupom mogućnostima kao što su zapošljavanje ili obrazovanje koristeći standardizirane jezične norme kao kriterije selekcije. Materijalna posljedica ideologije jezičnog standarda je da se nestandardni oblici opisuju kao 'devijantni' i 'nepravilni' te na taj način podcjenjuju, što dovodi do stratifikacije jezičnih varijeteta. (Cushing 2021: 322f.; prijevod I.P.)²

- 1 Lippi-Green (1997: 64): "a bias toward an abstract, idealized homogeneous language, which is imposed and maintained by dominant institutions and which has as its model the written language, but which is drawn primarily from the spoken language of the upper middle class".
- 2 Cushing (2021: 322f.): "[...] the belief that a language has fixed, easily identifiable forms with a clear delineation between 'standard' and 'non-standard'. The 'standardised form' is constructed by and associated with powerful social groups (western; literate; white; male; middle-upper class), who manage access to opportunities such as employment and education, using standardised language benchmarks as a gatekeeping mechanism. A material consequence

Jezik se ne proučava izolirano kao jezična praksa, već se razmatra unutar šireg društvenog, kulturnog i političkog konteksta koji uzima u obzir kako se jezik koristi, tko ga koristi te kako to oblikuje kulturne vrijednosti jezične zajednice. Irvine (2012; prijevod I.P.)³ navodi da

Proučavati jezične ideologije znači istraživati odnos jezika, kulture i politike. To znači istraživati kako ljudi shvaćaju ulogu jezika u društvenom i kulturnom svijetu te kako su njihova shvaćanja društveno pozicionirana. Ta shvaćanja uključuju načine na koje ljudi doživljavaju sam jezik kao i što podrazumijevaju pod određenim jezicima i oblicima govora koji su im na raspolaganju. Jezične ideologije su inherentno pluralistične: budući da su pozicionirane, uvijek pretpostavljaju i drugu poziciju, odnosno drugu perspektivu iz koje je svijet diskurzivne prakse viđen na drugi način. Jezične ideologije su zbog pozicioniranja uvijek djelomične u smislu da nikada ne mogu obuhvatiti sve moguće poglede, no i u smislu da djeluju u sferi ljudskog društvenog djelovanja s određenim interesom.

Pritom je ključno koliko je teško odrediti kako se ideologija oblikuje. Cavanaugh (2020: 55; prijevod I.P.)⁴ ističe da, iako dokaze o postojanju jezičnih ideologija možemo pronaći svakodnevno i posvuda, "shvaćanje jezičnih ideologija samo kao pogleda govornika na njihov jezik lišava taj

of the standard language ideology is that non-standardised forms get subordinated through being constructed as 'deviant' and 'non-compliant', leading to the stratification of language varieties."

- 3 Irvine (2012): "To study language ideologies, then, is to explore the nexus of language, culture, and politics. It is to examine how people construe language's role in a social and cultural world, and how their construals are socially positioned. Those construals include the ways people conceive of language itself, as well as what they understand by the particular languages and ways of speaking that are within their purview. Language ideologies are inherently plural: because they are positioned, there is always another position—another perspective from which the world of discursive practice is differently viewed. Their positioning makes language ideologies always partial, in that they can never encompass all possible views—but also partial in that they are at play in the sphere of interested human social action."
- 4 Cavanaugh (2020: 55): "seeing language ideologies as simply speakers' views of language evacuates the concept of its explanatory power to understand beliefs as part of how systems of power are organized".

koncept mogućnosti da se uvjerenja o jeziku objasni kao dio organiziranih struktura moći". Jezik i moć su međusobno povezani kada je riječ o ideologijama i načinu na koji se one oblikuju.

Moćnije, dominantnije skupine određuju koji oblik jezične upotrebe treba postati norma. Irvine i Gal (2000) tvrde da jezične ideologije djeluju kroz tri procesa: *ikonizaciju* (*iconization*), pri čemu "jezične značajke koje označavaju društvene skupine ili aktivnosti djeluju kao njihovi ikonički prikazi" (37; prijevod I.P.)⁵; *fraktalnu rekurzivnost* (*fractal recursivity*), koja uključuje "projekciju suprotnosti izražene na jednoj razini na neku drugu razinu" (38; prijevod I.P.)⁶; te *brisanje* (*erasure*), proces u kojem ideologija "čini neke osobe ili aktivnosti (ili sociolingvističke pojave) nevidljivima" (38; prijevod I.P.)⁷. Primjerice, kada ljudi govore o 'britanskom naglasku', češće misle na indeksikalne karakteristike RP-a negoli na karakteristike povezane, primjerice, s naglaskom iz Glasgowa (*Glaswegian*) ili Liverpoola (*Scouse*), čime dolazi do brisanja jezičnih varijeteta, registara i naglasaka u dijelovima Velike Britanije koji se nalaze izvan Londona i južne Engleske. Pri određivanju značajka ideologija, Woolard (2020: 2; prijevod I.P.)⁸ navodi da su one

[...] moralno i politički opterećene jer implicitno ili eksplicitno predstavljaju ne samo jezik kakav jeste, već kakav bi trebao biti. Pritom nekim jezičnim karakteristikama ili varijetetima dodjeljuju višu vrijednost nego ostalima, u određenim okolnostima i za određene govornike. Jezična ideologija može pretvoriti prakse nekih sudionika u simbolički kapital koji sa sobom donosi društvene i ekonomske prednosti te podupire društvenu dominaciju [...]

- 5 Irvine/Gal (2000: 37): "Linguistic features that index social groups or activities appear to be iconic representations of them."
- 6 Irvine/Gal (2000: 38): "projection of an opposition, salient at some level of relationship, onto some other level".
- 7 Irvine/Gal (2000: 38): "renders some persons or activities (or sociolinguistic phenomena) invisible".
- 8 Woolard (2020: 2): "[...] morally and politically loaded because implicitly or explicitly they represent not only how language is, but how it ought to be. They endow some linguistic features or varieties with greater value than others, for some circumstances and some speakers. Language ideology can turn some participants' practices into symbolic capital that brings social and economic rewards and underpins social domination [...]."

Ideologije su nusproizvod odgoja, kulturnog okruženja, obrazovanja i načina na koji je pojedinac socijaliziran. Zbog plemenskog mentaliteta, ljudi mogu razviti ideologije koje nalikuju onima koje imaju ljudi u njihovom okruženju. Institucije s kojima su u izravnom ili neizravnom kontaktu također mogu utjecati na njihov način razmišljanja o tome kako bi se jezik trebao koristiti.

Povijesno

Jezične ideologije su skup uvjerenja koja se odnose na 'ispravan' ili 'točan' način upotrebe jezika te su kao takve često povezane s procesima standardizacije i preskriptivizmom. U kasnom srednjem vijeku širenje engleskog jezika na područja kojima su ranije dominirali obrazovni jezici poput latinskog pokreće procese standardizacije (usp. Nevalainen/Tieken-Boon van Ostade 2012) te dovodi do sve veće važnosti engleskog kao narodnog jezika u domenama koje su ranije bile rezervirane za latinski jezik.

Ovakav razvoj događaja dovodi i do evaluacije stanja engleskog jezika s početkom u 16. stoljeću. Pritom se pojavljuju i prve gramatike engleskog, poput Bullokarove *Brief Grammar of English* (1586) ili Cooteove *The English Schoole-Maister* (1596), koje zamjenjuju latinske gramatike. Pojava prvih gramatika engleskog jezika napisanih na engleskom označava pomak k shvaćanju engleskog kao punopravnog jezika. Usprkos tomu, utjecaj latinske gramatike snažno se osjeća u njihovoj strukturi kao i kategorizaciji, primjerice, vrsta riječi. 1633. godine Charles Butler piše: "Budući da su pravila za engleski tako neodređena, ostavimo ih radije latinskom, čija ona i jesu: i neka nam ovo pravilo vrijedi za sve" (31; prijevod I.P.)⁹. Gramatike su tijekom stoljeća bile nositelji jezičnih ideologija, primjerice, održavajući 'dominantne' latinske tradicije ili, u kasnijim stoljećima, određujući koje autoritete treba pratiti u gramatici. Michael ustvrđuje da "utjecaj latinskog jezika prožima svaki aspekt engleskih gramatika" (Michael 2012: 318; prijevod I.P.)¹⁰ te da se taj utjecaj "odražava kako u metodama tako i u

9 Butler (1633: 31): "The Directions therefore, being thus uncertain for the English, leave we them to the Latin, whose they are: & let this one rule serve us for all."

10 Michael (2012: 318): "The influence of Latin pervades every aspect of the English grammars."

materijalima" (Michael 2012: 319; prijevod I.P.).¹¹ Sve do 18. stoljeća u nastavi engleske gramatike većinom se koristi kategorički okvir i metode namijenjene podučavanju latinskog jezika (usp. *ibid.*).

Kako bismo opisali promjenjive i stalne uzorke dominantnih jezičnih ideologija kroz povijest engleskog jezika, koristimo ovdje slučaj engleskog izgovora koji može poslužiti kao dobar primjer za to kako su se određene ideologije uspostavljale, održavale i preispitivale. Izgovor je često doživljavan kao oznaka pripadnosti nekoj društvenoj klasi, geografskom području ili razni obrazovanja, što dovodi do predrasuda, stigmatizacije i ideja da su neki naglasci prestižniji od drugih (usp. Mugglestone 2007). Međutim, suvremene debate o tome što sačinjava 'pravilan' izgovor imaju dugu povijest. I prije pojavljivanja ideja o 'standardnom' izgovoru, pojavljivale su se ideologije o tome koji je varijetet poželjniji i prestižniji. Ove ideologije su obično bile povezane s obrazovnim i društvenim statusom te se kroz povijest mogu primijetiti tendencije uzimanja norme dvora ili kasnije monarhije kao referentne točke. U 17. te osobito 18. stoljeću dolazi do uspona srednje klase uslijed takozvane urbane renesanse i industrijske revolucije (usp. Pouillon 2018: 107). Iznenadan rast gradova i ekonomski napredak dovode do društvene mobilnosti, što s druge strane dovodi do interesa za učenjem elokventnog i obrazovanog jezika koji su koristile više klase, uključujući i izgovor riječi i rečenica. Zbog toga dolazi do porasta preskriptivizma, ne samo u oblastima gramatike i pravopisa, već i izgovora (usp. Longmore 2005: 286). Jones (2006) razmatra stavove prema standardima engleskog izgovora i prema pravopisnoj reformi u 18. i 19. stoljeću. Prvi izgovorni rječnici objavljuju se početkom 18. stoljeća (usp. Pouillon 2018: 106). Jezična poduka bila je usmjerena prema društveno mobilnim Britancima, što otvara vrata novoj profesiji "ortoepista" (ortoepija znači "govoriti pravilno" (Mugglestone 2008: 243; prijevod I.P.)¹²), koji su podučavali "gospodski" i "dvorski izgovor" (Longmore 2005: 288; prijevod I.P.)¹³.

Krajem 18. i u 19. stoljeću 'obrazovan' i 'pravilan' izgovor još uvijek se odnosi na britansku višu klasu, no s vremenom mu se dodaje i regionalna komponenta. Pritom se dijalekt jugoistočne regije, ili točnije Londona i

11 Michael (2012: 318): "affected methods as well as materials".

12 Mugglestone (2008: 243): "orthoepists"; "speaking correctly".

13 Longmore (2005: 288): "genteel"; "court pronunciation".

njegove okolice, smatra društveno najprestižnijim dijalektom. Glavni grad je imao ekonomsku moć koja se preslikavala na njegov regionalni izgovor. Ovaj standard u razvoju postaje poznat kao *Received Pronunciation* (RP) te se preuzima kao standard koji se podučava u školama i na sveučilištima u 19. stoljeću. Činjenica da RP nije samo populariziran, već i institucionaliziran kroz obrazovni sustav kao znak društvenog statusa i obrazovnog postignuća jasno naglašava odnos između jezične prakse i društvenog statusa (usp. Agha 2003).

Utjecaj RP-a bio je dalekosežan pa je čak i u Americi bio standard sve do otprilike 1930. godine (usp. Simpson 1986: 13) iako je stanje standardnog američkog izgovora bilo kontroverzno već od sredine 19. stoljeća. Poznati su takozvani rječnički ratovi (usp. Martin 2019) u kojima su Noah Webster i Joseph Emerson Worcester u svojim rječnicima engleskog jezika zastupali oprečna stajališta. Dok je Webster zastupao ideju nacionalnog standarda 'običnih' ljudi Amerike, Worcester je vjerovao u autoritet obrazovanih i visokog društva (cf. Martin 2019: 184). Rezultat je bio standard koji je namjerno distanciran od društvenog statusa i elitizma karakterističnih za europske monarhije toga vremena (usp. Milroy/Milroy 2002: 158; McIntyre 2020: 73). S druge strane, ropstvo i Građanski rat "oblikovali su jezičnu ideologiju temeljenu na rasnoj diskriminaciji" (Milroy/Milroy 2002: 160; prijevod I.P.)¹⁴.

Danas

Mnoštvo povijesnih, kulturnih i ekonomskih faktora kao što su globalizacija, industrijska revolucija i britanska kolonijalna ekspanzija od 17. stoljeća nadalje, doprinijeli su statusu engleskog jezika kao *lingua franca*, tj. jezika odabranog za komunikaciju među govornicima koji imaju različite materinske jezike (usp. Seidlhofer 2005). Crystal (2003) daje pregled ovog procesa. Iako je engleski postao jedan od najraširenijih jezika na svijetu, postoje mnogi varijeteti engleskog koji se upotrebljavaju u različitim dijelovima svijeta ili čak u jezičnim zajednicama koje su zemljopisno nedaleko jedna od druge. Neki smatraju da to postavlja pitanje koji je 'idealni varijetet

14 Milroy/Milroy (2002: 160): "shaped a language ideology focused on racial discrimination".

engleskog' i postoji li uopće takav koncept, osobito ako se uzme u obzir pojava postkolonijalnih varijeteta diljem svijeta (usp. Schneider 2007). Visokoobrazovane i dominantne jezične skupine mogu pokušati umanjiti raznolikost varijeteta i postaviti norme s ciljem očuvanja pozicije moći u društvenoj hijerarhiji gdje se ostali pridržavaju njihovog modela jezične upotrebe. Međutim, zbog velike raznolikosti 'izvornih govornika engleskog jezika' homogenost ovog koncepta nije reprezentativna za stvarni diskurs u svakodnevnom životu.

Primjer široke kategorizacije engleskog je *General American English* (GenAm) koji obuhvaća regionalne varijetete iz cijelih Sjedinjenih Američkih Država od tekšaškog naglasaka (*Texan Twang*), preko bostonskog varijeteta (*Eastern New England Boston accent*), do mnogih drugih. Ovi i mnogi drugi varijeteti mogu se razlikovati u zvučnom sustavu (kao što je primjerice *cot-caught merger*) i vokabularu (*soda* naspram *pop* ili *coke*), ali mogu imati i različita gramatička pravila (kao što je primjerice *habitual be* u afroameričkom engleskom). Kompleksna heterogenost koju pokriva pojam *British English* (BrEng) uključuje regionalne dijalekte i naglaske kao što su *Scouse*, *Cockney*, *Geordie*, *Brummie*, kao i raznolike sjevernoirske i škotske varijetete kao što je *Glaswegian*. Pritom se još ne uzimaju u obzir druge regije u kojima se engleski smatra prvim jezikom, primjerice Australija, Novi Zeland, Irska, dijelovi Kanade. Popis zemalja u kojima je engleski službeni jezik još je duži.

Kachru (1985) je razvio model triju krugova kako bi prikazao svjetske engleske jezike (*World Englishes*), pri čemu unutarnji krug prikazuje engleski kao materinski jezik velike većine govornika. U vanjskom krugu engleski nije primarni materinski jezik, već se koristi kao sredstvo komunikacije između različitih jezičnih skupina, dok krug koji se širi predstavlja govornike i regije gdje engleski nema službenu ili povijesnu ulogu, ali ga koristi veliki broj ljudi koji se oslanjaju na standard izvornih govornika u unutarnjem krugu. Schneiderov (2003; 2007) dinamički model postkolonijalnog engleskog (*Dynamic Model of postcolonial Englishes*) pokazuje kako se jezik razvija te opisuje kako jezične zajednice obično prolaze kroz pet uzastopnih faza u tom procesu: osnivanje, egzornormativnu stabilizaciju, nativizaciju, endonormativnu stabilizaciju i diferencijaciju. Svaka faza definirana je sociopolitičkom pozadinom i povijesnim događajima, konstrukcijom identiteta, te sociolingvističkim odrednicama konteksta u kojem se odvija kontakt i strukturnim utjecajima.

Iako postoji mnogo različitih vrsta izvornih govornika i velik broj ljudi iz cijelog svijeta dostiže izrazito visok stupanj vladanja engleskim jezikom, ideologija izvornog govornika koja se povezuje s nekim jezičnim varijetetom i dalje postoji. To je osobito izraženo u kontekstu obrazovanja, pri čemu su BrEng i GenAm dva najdominantnija varijeteta koja se koriste u podučavanju engleskog kao stranog jezika. U slučaju engleskog kao *lingua franca* i dalje postoji određen mistificizam koji prati ideju izvornog govornika i prestiža određenih dijalekata u odnosu na druge. Sve je više priručnika o tome kako zvučati kao izvorni govornik, primjerice *Native English: Quickly Learn How to Speak English Like a Native* (Vargas 2016), *Talk English: The Secret to Speak English Like a Native in 6 Months for Busy People* (Xiao 2016), ili *Get Rid of Your Accent: The English Pronunciation and Speech Training Manual* (James/Smith 2006), kao i bezbroj internetskih stranica i videozapisa ljudi iz različitih zemalja koji daju savjete kako se pridržavati određenog standarda pritom ne uzimajući u obzir da jezik izvornih govornika nije homogen. Osim toga, dolazi do preispitivanja pristranost prema jednojezičnosti koja govornike samo jednog jezika vidi kao prototip, a višejezične govornike kao iznimke od norme; to dovodi do smanjenja diskriminacije višejezičnosti i promjene pedagoške prakse (usp. Barratt 2018). Straubhaar (2020) je uspoređivao nastavne prakse u okvirima standardizirane norme i jezika za svakodnevne potrebe te opisao kako su predavači jezika u jednoj školi koristili strogu politiku upotrebe isključivo engleskog jezika pridržavajući se ideologije po kojoj je engleski jezik standard (usp. Silverstein 1979; 1996). Jezična ideologija koja se pritom razvija inherentno je povezana s kulturnom pozadinom, obrazovanjem i društveno-političkim okruženjem jezičnih govornika. Prema Woolardu (1998: 27; prijevod I.P.)¹⁵ jezične ideologije “povezuju diskurs s proživljenim iskustvima”.

Kircher/Fox (2019) proveli su korpusno istraživanje o ideologiji standarda na temelju multietnolekta *Multicultural London English* (MLE) u kojem su ustvrdili da govornici koji ne govore MLE imaju negativne društvene stereotipe prema govornicima multietnolekta, dok govornici MLE-a nemaju negativne stereotipe prema pripadnicima vlastite jezične skupine. MacSwan (2020) je istraživao politiku i akademski engleski u kontekstu jezične ideologije standarda te ustvrdio da bi škole trebale težiti tome

15 Woolard (1998: 27): “connect discourse with lived experiences”.

da uključe učenike s raznovrsnijom jezičnom pozadinom. Rasprava u sklopu pokreta *Speak Good English Movement*, koja je nastojala potaknuti Singapurce da koriste standardni engleski umjesto regionalnog varijeteta Singlish, pojačala je svijest o raznolikosti engleskog jezika te navela sudionike da kritički promisle o ideologiji standardnog jezika (usp. Rose/Galloway 2017).

Jezična ideologija povezana je i s jezičnim purizmom koji nastoji očuvati njezine jezične oblike. Kao primjer može se navesti eliminacija diskurzivnih praksi kao što su *translanguaging* i leksičko posuđivanje koji uključuju miješanje vokabulara, fonologije i gramatičkih struktura iz nekoliko različitih jezika. U školama u kojima dominira engleski jezik ideologija jednojezičnosti je norma, što stvara društvenu hijerarhiju jezika (usp. Martin/Aponte/García 2020). Neki znanstvenici ipak osporavaju ovu ideologiju te promiču ideju višejezičnog diskursa u školama u kojima se jedan jezik ne smatra prestižnijim od drugog (usp. Rowe 2018; McClain/Schrodt 2021). Usprkos činjenici da je većina svijeta višejezična te da postoje vrlo raznolike jezične zajednice, i dalje postoji jezična ideologija koja jednojezičnost smatra normom (usp. Silverstein 1996; Shin 2017; Adhikari/Poudel 2023), što može biti poprilično opasno jer marginalizira određene grupe koje govore manjinske jezike, dok druge grupe održavaju moć, što pak dovodi do jezične nejednakosti (usp. Heller/McElhinny 2017; Fuller 2018).

Govornici standardnog varijeteta engleskog smatraju se prestižnijima i inteligentnijima od drugih. Zbog ovakvog stava, RP se i dalje povezuje s "artikuliranom, točnom dikcijom" Watt/Levon/Ilbury 2023: 39; prijevod I.P.)¹⁶ te smatra izgovorom visokoobrazovanih govornika, za razliku od društveno-kulturnih stereotipa povezanih s govornicima drugih dijalekata i naglasaka, kao što je primjerice Cockney (usp. Mugglestone 2007). Početkom 20. stoljeća, kada je osnovana, radiotelevizijska kuća BBC nastojala je odabrati najneutralniji način govora koji je bio bez regionalnih karakteristika te razumljiv najširoj mogućoj publici. Desetljećima je BBC zahtijevao od svojih voditelja i komentatora da koriste konzervativnu varijantu RP-a karakterističnu za višu klasu (usp. Crystal 2004; Watt/Levon/Ilbury 2023). To je pak mnoge ljude navelo da RP počnu povezivati s idealnim oblikom britanskog engleskog, ne samo u britanskoj javnosti, već i za govornike diljem svijeta koji uče engleski kao strani jezik. Budući da

16 Watt/Levon/Ilbury (2023: 39): "articulate, precise diction".

je RP povijesno povezan s britanskom višom klasom i privatnim školama (usp. Agha 2003) kao što je Eton, on predstavlja malu društvenu manjinu koja je stvorila ideologiju najprestižnijeg oblika engleskog jezika. U novije vrijeme se uslijed promjena u demografiji u Ujedinjenom Kraljevstvu sve češće javljaju kritike koje RP nazivaju elitističkim i nedovoljno inkluzivnim. Pritom se smatra da RP ne predstavlja cjelokupnu javnost te stoga nije prikladan za upotrebu (usp. Mugglestone 2008). Osim toga, regionalni varijeteti se sve više prihvaćaju kao 'ispravan' oblik engleskog pa tako jezične ideologije postaju sve heterogenije. Isto tako, *network American*, široko rasprostranjen naglasak povezan s niveliranim dijalektima sjevernog Srednjeg Zapada, često se naziva standardnim američkim engleskim (usp. Milroy/Milroy 2002: 150f.). Mugglestone (2017: 159; prijevod I.P.)¹⁷ ustvrđuje da je sam RP daleko od monolitnog te da bi "čvrsto etabrirana ideološka povezanost RP-a s 'ispravnom' jezičnom upotrebom mogla dovesti do otpora prema nekim oblicima koji su karakteristični za njegovu upotrebu". Rataj (2021) istražuje koncept ideološkog konstrukta u slučaju RP-a analizirajući izgovor Margaret Thatcher u televizijskom intervjuu te u dva filma gdje je glume dvije različite glumice.

RP se također često spominje pod nazivom *Queen's English*. Ipak, lingvisti su svjesni da se i kraljičina jezična upotreba promijenila tijekom desetljeća otkako je postala vladarica. Cushing (2021) razmatra ulogu ideologije u oblikovanju akademske politike te daje primjer škole gdje se djeca potiču da koriste engleski onako kako ga kraljica koristi. Cushing pojašnjava da

nije jasno kako bi politika koja potiče djecu da 'govore kao kraljica' mogla u isto vrijeme priznavati 'primarnu važnost' njihovog vlastitog dijalekta, što znači da se učitelji u školama moraju nositi s kontradiktornim i asimilacijskim idejama o jeziku. (Cushing 2021: 329; prijevod I.P.)¹⁸

17 Mugglestone (2017: 159): "Ideological and well-established associations of RP with 'correctness' could, however, already lead to attitudinal resistance to certain features which were nevertheless also characteristic markers of its use."

18 Cushing (2021: 329): "It is unclear how a policy which encourages children to 'say it like the Queen' would also acknowledge that their own dialect is of 'prime importance', and so teachers here must deal with contradictory and assimilationist messages about language."

Uzimajući u obzir nedavnu smrt kraljice Elizabete II te dolazak Kralja Charlesa III na prijestolje, moglo bi se očekivati da će se 'idealna' upotreba jezika sada ponovno nazivati *King's English*, kao što je to bio slučaj za vladavine prethodnih kraljeva. Ova tradicija nameće pitanje hoće li se oponašanje načina na koji kralj koristi jezik i dalje smatrati idealnom jezičnom praksom.

Zaključno, smatramo da prihvaćanje varijeteta engleskog oblikuje nove ideologije jezične upotrebe. Oспорavanje ideologije jednojezičnosti omogućava sveobuhvatnije razumijevanje učenja engleskog kao stranog jezika kao i shvaćanje posljedica percepcije i evaluacije višejezičnih govornika prema jednojezičnoj normi. Osim toga, danas su i standardni oblici britanskog engleskog izgovora poput RP-a podvrgnuti kritici, što dovodi do toga da se regionalni varijeteti sve više prihvaćaju na televiziji i u javnosti kako bi se prikazala široka raznolikost govornika Britanije.

Rasprave o odnosu preskriptivizma i deskriptivizma i njihove primjene u jeziku tema su priručnika Beal/Lukač/Straaijer (2023), gdje autori poput Cameron iznose ideje na teme kao što su *Verbal Hygiene* (Cameron 2012; 2023) o tome kako ljudi nastoje poboljšati jezičnu upotrebu kako bi se što više približili idealu ili određenom naglasku (usp. Watt/Levon/Ilbury 2023) ili standarda pluricentričnih jezika (cf. Hickey 2023). Ovi stavovi danas oblikuju diskurs jezične ideologije koja je dinamična i promjenjiva i kao takva teško definirana.

Literatura

- Adhikari, Bal Ram/Poudel, Prem Prasad (2023): Countering English-Prioritised Monolingual Ideologies in Content Assessment through Translanguaging Practices in Higher Education. U: *Language and Education* 38/2, s. 155–172.
- Agha, Asif Idrees (2003): The Social Life of Cultural Value. U: *Language & Communication* 23, s. 231–273.
- Barratt, Leslie (2018): Monolingual Bias. U: *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*, s. 1–7.
<https://doi.org/10.1002/9781118784235.eelt0024>.

- Beal, Joan C./Lukač, Morana/Straaijer, Robin (ur.) (2023): *The Routledge Handbook of Linguistic Prescriptivism*. London: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781003095125>.
- Bullokar, William (1586): *Brief Grammar for English*. London: Edmund Bollifant.
- Butler, Charles (1633): *The English Grammar, Or The Institution of Letters, Syllables, and Words, in the English tongue. Whereunto is annexed An Index of Words Like and Unlike*. Oxford: William Turner.
- Cameron, Deborah (2012): *Verbal Hygiene*. London: Routledge.
- Cameron, Deborah (2023): *Verbal Hygiene*. U: Beal, Joan C./Lukač, Morana/Straaijer, Robin (ur.): *The Routledge Handbook of Linguistic Prescriptivism*. London: Routledge, s. 17–30.
- Cavanaugh, Jillian (2020): *Language Ideology Revisited*. U: *International Journal of the Sociology of Language* 263/2020, s. 51–57.
- Coote, Edmund (1596): *The English Schoole-Maister Teaching all his Schollers, of What Age Soever, the Most Easie, Short, and Perfect Order of Distinct Reading, and True Writing our English-Tongue, that Hath Euer Yet Beene Knowne or Published by any*. London: Printed by the Widow Orwin, for Ralph Jackson, and Robert Dextar.
- Cushing, Ian (2021): 'Say It like the Queen'. *The Standard Language Ideology and Language Policy Making in English Primary Schools*. U: *Language, Culture and Curriculum* 34/3, s. 321–336.
- Crystal, David (2003): *English as a Global Language*. sv. 2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, David (2004): *The Stories of English*. London: Penguin.
- Fuller, Janet M. (2018): *Ideologies of Language, Bilingualism, and Monolingualism*. U: De Houwer, Annick/Ortega, Lourdes (ur.): *The Cambridge Handbook of Bilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 119–134.
- Heller, Monica/McElhinny, Bonnie (2017): *Language, Capitalism, Colonialism. Toward a Critical History*. Toronto: University of Toronto Press.
- Hickey, Raymond (2023): *Standards with Pluricentric Languages: Who Sets Norms and Where*. U: Beal, Joan C./Lukač, Morana/Straaijer, Robin (ur.): *The Routledge Handbook of Linguistic Prescriptivism*. London: Routledge, s. 140–155.

- Irvine, Judith T. (2012): Language Ideology. Oxford Bibliographies. <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780199766567/obo-9780199766567-0012.xml> (posljednji put pristupljeno 30/05/2025).
- Irvine, Judith T./Gal, Susan (2000): Language Ideology and Linguistic Differentiation. U: Kroskrity, Paul V. (ur.): *Regimes of Language: Ideologies, Politics, and Identities*. Santa Fe: School of American Research Press, s. 35–84.
- James, Linda/Smith, Olga (2006): *Get Rid of Your Accent. The English Pronunciation and Speech Training Manual*. London: Business & Technical Communication Services.
- Jones, Charles (2006): *English Pronunciation in the Eighteenth and Nineteenth Centuries*. London: Palgrave Macmillan.
- Kachru, Braj B. (1985): Standards, Codification and Sociolinguistic Realism. *English Language in the Outer Circle*. U: Quirk, Randolph/Widowson, H. G. (ur.): *English in the World: Teaching and Learning the Language and Literatures*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 11–36.
- Kircher, Ruth/Fox, Sue (2019): Multicultural London English and Its Speakers. A Corpus-Informed Discourse Study of Standard Language Ideology and Social Stereotypes. U: *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 42/9, s. 792–810.
- Lippi-Green, Rosina (1997): *English with an Accent: Language, Ideology and Discrimination in the United States*. London: Routledge.
- Longmore, Paul K. (2005): 'They...Speak Better English than the English Do'. Colonialism and the Origins of National Linguistic Standardization in America. U: *Early American Literature* 40/2, s. 279–314.
- MacSwan, Jeff (2020): Academic English as Standard Language Ideology. A Renewed Research Agenda for Asset-Based Language Education. U: *Language Teaching Research* 24/1, s. 28–36.
- Martin, Kahdeidra M./Aponte, Gladys Y./García, Ofelia (2020): Countering Raciolinguistic Ideologies. The Role of Translanguaging in Educating Bilingual Children. U: *Cahiers internationaux de sociolinguistique* 16/2, s. 19–41.
- Martin, Peter (2019): *The Dictionary Wars. The American Fight over the English Language*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

- McClain, Janna Brown/Schrodt, Katie (2021): Making Space for Multilingualism. Using Translanguaging Pedagogies to Disrupt Monolingual Language Ideologies within a Culturally Responsive Kindergarten Curriculum. U: *The Reading Teacher* 75/3, s. 385–388.
- McIntyre, Dan (2020): *History of English*. London: Routledge.
- Michael, Ian (2012): *The Teaching of English. From the Sixteenth Century to 1870*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Milroy, James/Milroy, Lesley (2002): *Authority in Language. Investigating Standard English*. London: Routledge.
- Mugglestone, Lynda (2007): *Talking Proper: The Rise of Accent as Social Symbol*. sv. 2. Oxford: Oxford University Press.
- Mugglestone, Lynda (2008): The Rise of Received Pronunciation. U: Momma, Haruko/Matto, Michael (ur.): *A Companion to the History of the English Language*. Oxford: Wiley-Blackwell, s. 243–250.
- Mugglestone, Lynda (2017): Chapter 8: Received Pronunciation. U: Bergs, Alexander/Brinton, Laurel (ur.): *Varieties of English*. Berlin: de Gruyter, s. 141–168.
- Nevalainen, Terttu/Tieken-Boon van Ostade, Ingrid (2012): Standardisation. U: Hogg, Richard M./Denison, David (ur.): *A History of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 271–311.
- Pouillon, Véronique (2018): Eighteenth-Century Pronouncing Dictionaries. Reflecting Usage or Setting Their Own Standard? U: Pillière, Linda/Andrieu, Wilfrid/Kerfelec, Valérie/Lewis, Diana (ur.): *Standardising English*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 106–126.
- Rataj, Maciej (2021): Bi-accentism, Translanguaging, or just a Costume? Margaret Thatcher's Pronunciation and Its Portrayal in Films as a Case of Sociolinguistic Boundaries and Ideologies. U: *Beyond Philology, An International Journal of Linguistics, Literary Studies and English Language Teaching* 18/4, s. 9–31.
- Rose, Heath/Galloway, Nicola (2017): Debating Standard Language Ideology in the Classroom: Using the Speak Good English Movement to Raise Awareness of Global Englishes. U: *RELC Journal* 48/3, s. 294–301.
- Rowe, Lindsey W. (2018): Say It in your Language: Supporting Translanguaging in Multilingual Classes. U: *The Reading Teacher* 72/1, s. 31–38.

- Schneider, Edgar W. (2003): *The Dynamics of New Englishes: From Identity Construction to Dialect Birth*. U: *Language* 79, s. 233–281.
- Schneider, Edgar W. (2007): *Postcolonial English: Varieties around the World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Seidlhofer, Barbara (2005): English as a lingua franca. U: *ELT journal*, 59/4, s. 339–341.
- Shin, Sarah J. (2017): *Bilingualism in Schools and Society: Language, Identity, and Policy*. London: Routledge.
- Silverstein, Michael (1979): *Language Structure and Linguistic Ideology*. U: Cline, Paul R./Hanks, William F./Hofbauer, Carol L. (ur.): *The Elements. A Parasession on Linguistic Units and Levels Including Papers from the Conference of Non-Slavic Languages of the USSR*. Chicago: Chicago Linguistic Society, s. 193–247.
- Silverstein, Michael (1996): *Monoglot 'Standard' in America. Standardization and Metaphors of Linguistic Hegemony*. U: Brenneis, Donald/Macaulay, Ronald K. S. (ur.): *The Matrix of Language. Contemporary Linguistic Anthropology*. Boulder, CO: Westview Press, s. 284–306.
- Simpson, David (1986): *The Politics of American English, 1776–1850*. New York: Oxford University Press.
- Straubhaar, Rolf (2020): 'We Teach in English Here'. Conflict between Language Ideology and Test Accountability in an English-Only Newcomer School. U: *Berkeley Review of Education* 10/1, s. 1–31.
- Vargas, Juan (2016): *Native English. Quickly Learn How to Speak English Like a Native*. North Charleston: Createspace Independent Publishing Platform.
- Watt, Dominic/Levon, Erez/Ilbury, Christian (2023): *Accent Bias*. U: Beal, Joan C./Lukač, Morana/Straaijer, Robin (ur.): *The Routledge Handbook of Linguistic Prescriptivism*. London: Routledge, s. 31–53.
- Woolard, Kathryn A. (1998): *Introduction. Language Ideology as a Field of Inquiry*. U: Schieffelin, Bambi/Woolard, Kathryn A./Kroskrity, Paul (ur.): *Language Ideologies. Practice and Theory*. Oxford: Oxford University Press, s. 3–47.
- Woolard, Kathryn A. (2020): *Language Ideology*. U: Stanlaw, James (ur.): *The International Encyclopedia of Linguistic Anthropology*. <https://doi.org/10.1002/9781118786093.iela0217>.

Xiao, Ken (2016): Talk English. The Secret to Speak English Like a Native in 6 Months for Busy People. Fluent English Publishing.

